‘’

SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

****

Accredided by NAAC ‘A’ Grade

Revised Syllabus for

M.Phil. / Ph.D. Coursework

Subject : MARATHI

(Syllabus will be implemented from June, 2020)

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

मराठी अभ्यास मंडळ

Board of Studies in Marathi

एम. फिल./पीएच.डी. कोर्सवर्क (अभ्यासक्रम) मराठी

Introduced from June 2020 onwards

समकक्षता / Equivalence

	जुना अभ्यासक्रम		नवा अभ्यासक्रम
अभ्यास-पत्रिका क्र.	अभ्यासपत्रिका नाव	अभ्यास-पत्रिका क्र.	अभ्यासपत्रिका नाव
१ Section I	संशोधन पद्धती (आवश्यक) Research Methodology	१	संशोधन पद्धती (आवश्यक) Research Methodology (Core)
Section II	संशोधन पद्धती (आवश्यक) Research Methodology		
२	साहित्य आणि इतर सामाजिक शास्त्रे (आवश्यक)	२	साहित्य,सामाजिकशास्त्रे आणि संस्कृती अभ्यास (आवश्यक)
३	अ) मध्ययुगीन साहित्य : प्रेरणा आणि स्वरूप (ऐच्छिक)	३	अ) मध्ययुगीन मराठी साहित्य : प्रेरणा व स्वरूप (ऐच्छिक)
३	ब) एकोणिसावे शतक : समाज, संस्कृती आणि साहित्य : प्रेरणा आणि स्थित्यंतरे (ऐच्छिक)	३	आ) मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी आणि आधुनिक वाङ्मय (ऐच्छिक)
३	क) आधुनिक साहित्य : प्रेरणा आणि स्वरूप (ऐच्छिक)	३	इ) ललितकला व साहित्य (ऐच्छिक)

‘’

SHIVAJI UNIVERSITY KOLHAPUR

NEW REVISED SYLLABUS FOR M. Phil./Ph.D. COURSEWORK

1. **SUBJECT : MARATHI**

2. **FACULTY : HUMANITIES**

3. **YEAR OF IMPLEMENTATION- New/ Revised Syllabus will be implemented from June 2020 onwards**

4. **Programme Sturcture :**

   Coursework -

   1. Paper 1. संशोधनपद्धती (Research Methodology) (आवश्यक)
   2. Paper 2. साहित्य, सामाजिकशास्त्रे आणि संस्कृती अभ्यास (आवश्यक)
   3. Paper 3. ऐच्छिक (खालील तीन पैकी कोणताही एक)

      अ. मध्ययुगीन मराठी साहित्य : प्रेरणा व स्वरूप

      आ. मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी आणि आधुनिक वाङ्मय

      इ. ललितकला व साहित्य

5. **Programme Objectives :**

   १. भाषा व साहित्य संशोधनाची सैद्धांतिक पद्धत समजून घेणे.

   २. संशोधनाच्या पद्धतिशास्त्राचा अभ्यास करणे.

   ३. संशोधनातील तंत्रे व साधने यांच्या उपयोजनाचा अभ्यास करणे.

   ४. साहित्य, समीक्षा, सामाजिकशास्त्रे, संस्कृती आणि ललितकला अभ्यासाच्या परस्पर अनुबंधाचे स्वरूप समजून घेणे.

   ५. साहित्य संशोधन आणि अन्य क्षेत्रीय संशोधन यातील सामेभेद अभ्यासणे.

6. DURATION & PATTERN : As per the guidelines of U.G.C. & Shivaji University, Kolhapur from time to time.

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

मराठी अभ्यास मंडळ

एम. फिल./पीएच.डी. अभ्यासक्रम (मराठी)

अभ्यासपत्रिका : १ (आवश्यक)

संशोधनपद्धती

Paper I : Research Methodology (Core)

Introduced from June 2020 onwards

घटक: १ संशोधन आणि संशोधनाच्या विविध पद्धती **(Reseach and Research Methodology)**

अ. संशोधन

- संशोधनाच्या विविध व्याख्यांचा परामर्श, संशोधनाचे स्वरूप
- संशोधनप्रक्रियेतील विविध टप्पे, संशोधकाचे गुण, त्याची नैतिकता आणि पथ्ये (Research Ethics)
- साहित्य संशोधन आणि अन्य क्षेत्रीय संशोधन साम्यभेद

आ. संशोधनाच्या विविध पद्धती

गुणात्मक, मानवजातीय, घटितार्थशास्त्रीय (मानस घटनाशास्त्रीय), अर्थनिर्णयात्मक, व्यष्टीअध्ययन, गुणात्मक, संख्याशास्त्रीय संशोधन, ऐतिहासिक, वर्णनात्मक, समाजशास्त्रीय व संस्कृतीलक्षी, मानसशास्त्रीय, तौलनिक, नमुनापाहणी पद्धती, क्षेत्रीय सर्वेक्षण पद्धती

घटक: २ पूर्वाभ्यासाचा आढावा व तंत्र आणि साधने

(Review of Published Research and Techniques, Tools)

अ. पूर्वाभ्यासाचा आढावा

१. आढाव्याचे हेतू ,
आढाव्याचे प्रकार : ऐतिहासिक, साकल्यात्मक, पद्धतिमीमांसात्मक, चर्चात्मक व सैद्धांतिक

२. आढावा लेखनाचे टप्पे : समस्या सूत्रण, साहित्य शोध, साधनसाहित्याचे मूल्यमापन, वारंवारिता व अपूर्वता, विश्लेषण व भाष्य

३. पूर्व आढाव्याचा रचनाबंध व लेखनशैली : कालक्रमानुसारी, आशयकेंद्री, पद्धतिमीमांसात्मक

४. पूर्वाभ्यासाची साधने : ग्रंथालयीन साधने – पुस्तके, नियतकालिके, वृत्तपत्रे, कोश, अहवाल/स्मरणिका, प्रबंधिका व प्रबंध

ब. तंत्र आणि साधने

तंत्र : पाहणी, मुलाखती, प्रश्नावली, संख्याशास्त्रीय आढावे

आधुनिक तंत्रविज्ञान : नक्कलप्रत, मायक्रोफिल्म, प्रोजेक्टर्स, गणकयंत्र, संगणक, इंटरनेट, विकिपीडिया

घटकः ३ संख्यात्मकतेची तंत्रे (Quantitative Techniques)

अ. तथ्यसंकलनाची साधने आणि पद्धती, तालिका आणि आलेखाच्या स्वरूपात सादरीकरण

आ. विश्लेषणाच्या पद्धती – केंद्रीय प्रवृत्तीची परिमाणे : मध्यमान, मध्यांक आणि बहुलक (स्थूलपद्धती)

इ. विचलनशीलतेची परिमाणे

- विस्तार, चतुर्थक विचलन, मध्यमान विचलन, मध्यांक विचलन (स्थूलपद्धती)
- सहसंबंध विचलन, सहसंबंध
- कार्ल पिअर्सनचा – सहसंबंधाचा सहगुणक

ई. एक्सेलचा वापर : आलेखात्मक सादरीकरण, संगणकीय प्रक्रिया–संख्यात्मक सरासरी, विचलन सहसंबंधासाठी एक्सेलचा वापर

घटकः ४ भाषा संशोधन आणि संहितासंपादनशास्त्र (Research in Language & Textual Criticism)

१. भाषा संशोधन –

अ. भाषाभ्यासाच्या विविध पद्धती व मराठी भाषेचे संशोधन

आ. मराठी भाषा व बोलींचे संशोधन

इ. वाङ्मयीन संहितांचे भाषिक, शैलीवैज्ञानिक आणि समाजभाषावैज्ञानिक संशोधन

२. संहितासंपादनशास्त्र –

अ. प्राचीन ग्रंथांची हस्तलिखिते, सांप्रदायिक पोथ्या, दोलामुद्रिते

आ. ऐतिहासिक कागदपत्रे

इ. आधुनिक वा समकालीन ग्रंथाचे हस्तलिखित/टंकलिखित,संगणकीय प्रतींचे संपादन

ई. वेचे, उद्धरणे, टीका, भाषांतर वगैरे मूळ ग्रंथांशी संबंधित असलेले पूरक साहित्य

उ. मौखिक संहितांचे संपादन

ऊ. वेबपेजचे संपादन

ए. संहितासंपादन, कोश व सूची यांचे उपयोजन

घटकः ५ संशोधनात्मक लेखन (Exploratory writing)

अ. संशोधनाची सैद्धांतिक मांडणी व संकल्पनात्मक चौकट; पारिभाषिक संज्ञांचे उपयोजन

आ. शोधनिबंधांचे लेखन, प्रबंधाचे लेखन, प्रबंधलेखनाच्या प्रक्रियेतील टप्पे

इ. प्रबंधलेखनाची भाषा, प्रबंधलेखनातील अडचणी

ई. संदर्भसूची, निर्देशसूची, परिशिष्टे, कोष्टके, तालिका, आकृत्या इत्यादींचे महत्त्व

घटकः ६ संगणक वापर (Computer Applications)

अ. संशोधनासाठी एम.एस.ऑफिस, एम.एस.वर्ड आणि पॉवरपॉईंट यांचा वापर

आ. संशोधनात इंटरनेटचा वापर – नेट माध्यमाची हाताळणी आणि चाळणी, डिजिटल अध्ययन साहित्य, ऑनलाईन ग्रंथालय, चर्चासंवाद, इ–पत्रव्यवहार आणि सहजोडण्या, इ–पुस्तक– नियतकालिकांचा शोध, तथ्यशोधण्यासाठी 'गुगल स्कॉलर्स'चा वापर, खुले शोधसाहित्य ऑनलाईन मिळविणे

इ. धारिकांचे पी.डी.एफ. आकृतिबंधात रूपांतर

‘’

संदर्भग्रंथ :

१. संशोधनाचे पद्धतिशास्त्र– रमेश नारायण वरखेडे, मंगला रमेश वरखेडे, ॐ ग्रामण्ये इन्स्टिट्यूट ऑफ एज्युकेशन एक्सलन्स, पुणे, २०१३.

२. भाषा व साहित्य संशोधन खंड १, २, ३ (संपादक) वसंत जोशी, गं.ना.जोगळेकर, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे, १९८१, १९८५.

३. संशोधनाची क्षितिजे– (संपादक) भास्कर भोळे, अमेय प्रकाशन, नागपूर, १९८५.

४. शोधविज्ञानकोश– दु. का. संत, पुणे विद्यार्थीगृह प्रकाशन, पुणे, १९८५

५. साहित्यसंशोधन वाटा आणि वळणे – सुधाकर शेलार, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे

६. मराठी संशोधनविद्या– उषा देशमुख, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, १९९४.

७. साहित्य शोधणी– उषा देशमुख, निहार प्रकाशन, पुणे, १९९४.

८. संशोधन : स्वरूप आणि समस्या – बाबासाहेब गुंजाळ, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २०१४

९. साहित्य संशोधन मार्गदर्शन – प्राचार्य बी. एन. पाटील, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगाव, २००८

१०. साहित्य समीक्षा आणि परिभाषा– (संपादक) वसंत दावतर, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई,१९८७.

११. प्राचीन मराठी हस्तलिखिते : संशोधन आणि संपादन– श्री. रं. कुलकर्णी, का. स. वाणी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे, १९९९.

१२. ग्रंथालयीन संदर्भ सेवा– अनंत जोशी आणि वसंत जोशी, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९८०.

१३. प्रबंध कसा लिहावा– जयंत वेलणकर, साहित्य प्रसार केंद्र, नागपूर, १९८८.

१४. संशोधन पद्धतीः प्रक्रिया आणि अंतरंग– सु. रा. चुनेकर, रंगनाथ पठारे, शि. प्र. संस्था, संगमनेर, १९८३.

१५. वाङ्मयीन विद्वत्ता– दु. का. संत, पुणे विद्यापीठ, पुणे, १९७६.

१६. संशोधन : स्वरूप आणि पद्धती– संपादकः सु. रा. चुनेकर, रंगनाथ पठारे, शि. प्र. संस्था, संगमनेर, १९८३.

१७. शोधनिबंधाची लेखनपद्धती– स. गं. मालशे, मिलिंद मालशे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई,

१८. कोश वाङ्मय : विचार आणि व्यवहार– सदाशिव देव, सुपर्ण प्रकाशन, पुणे, २००२.

१९. आपले विचारविश्व– के. रं. शिरवाडकर, राजहंस प्रकाशन, मुंबई.

२०. संशोधन : सिद्धांत आणि पद्धती– सदा कऱ्हाडे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, १९९७.

२१. संस्कृती : समाज आणि साहित्य– के. रं. शिरवाडकर, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.

२२. आधुनिक साहित्य सिद्धांत – मिलिंद मालशे व इतर, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.

२३. साहित्यविमर्श– रमेश वरखेडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद.

२४. ज्ञानेश्वरीचा तृष्णाबंध – म. सु. पाटील, देशमुख आणि कंपनी, पुणे, २००२.

२५. सूचींची सूची– सु. रा. चुनेकर,

२६. संहितासंपादन (लेख) – नंदकुमार मोरे, मुक्त शब्द (मासिक) (संपा.) यशोधन पाटील, जून, २०१५ अंक दुसरा

२७. तपोनिधी – (संपा.) भारती निरगुडकर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (पेपर क्र. १) Pattern of Question Paper (For paper No. I)		
प्रश्न १	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्पासह)	२५ गुण
प्रश्न २	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्पासह)	२५ गुण
प्रश्न ३	लघूत्तरी प्रश्न (पाच पैकी तीन)	३० गुण
प्रश्न ४	टिपा लिहा (तीन पैकी दोन)	२० गुण

अभ्यासपत्रिका क्रमांक : २ (आवश्यक)
साहित्य, सामाजिकशास्त्रे आणि संस्कृती अभ्यास

घटक: १. समाज आणि संस्कृती संकल्पना

अ. 'समाज' संकल्पना आणि घटकांगे, राष्ट्र आणि समाज

आ. समाजाची बदलती रूपे (आदिवासी समाज, कृषिसमाज, औद्योगिक समाज, सायबर समाज, जगाचे सपाटीकरण– थॉमस फ्रिडमनचा सिद्धांत)

इ. 'संस्कृती' संकल्पना– भौतिक संस्कृती, आधिभौतिक संस्कृती, ग्रामीण संस्कृती, नागर संस्कृती, सायबर संस्कृती

ई. बहुसांस्कृतिकता (Multiculturalism), संस्कृतिसंघर्ष (Clash of Civilization)

उ. मराठी संस्कृती : क्षेत्रीय, कौटुंबिक, सामाजिक, भाषिक, धार्मिक, आदिवासी, ग्रामीण, नागर संस्कृती

घटक: २ सामाजिक आणि सांस्कृतिक अभ्यासाच्या परंपरा

अ. भारतीय परंपरा : १. धर्मानंद कोसंबी २. विनोबा भावे ३. शं. द. जावडेकर ४. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ५. इरावती कर्वे

आ. पाश्चिमात्त्य परंपरा : १. ब्रिटिश परंपरा – एफ. आर. लेवीस, रिचर्ड हॉगर्ट एडवर्ड, थॉम्प्सन, रेमंड विल्यम्स,स्टुअर्ट हॉल
२. फ्रेंच परंपरा – रोलाँ बार्थ्स, लेव्ही स्ट्राऊस, फर्निनांद सोस्यूर, सिमान दि बोव्हा
३. अमेरिकन परंपरा – जॉन ड्युई,एडवर्ड सैद,मार्शल मॅक्लुहान,गुस्ता बर्गमन (Gusto Bergman), गायत्री चक्रवर्ती, स्पिवॅक, मार्विन हॅरिस, एरिक रॉस

इ. मराठी अभ्यास परंपरा : १. म. गो. रानडे २. वि. का. राजवाडे ३. श्री. व्यं. केतकर ४. वि. भि. कोलते ५. दुर्गा भागवत

घटक: ३ साहित्य व कलांच्या सामाजिक – सांस्कृतिक अभ्यासाचे पद्धतिशास्त्र

अ. सामाजिक संस्थांच्या संरचना व कार्यशैलीचा अभ्यास
(सामाजिक/ कुटुंबसंस्था, धर्मसंस्था, शासनसंस्था, अर्थसंस्था, शिक्षणसंस्था, कामगार संस्था इ.)

आ. अस्मितेचे राजकारण, भाषिक राजकारण आणि वाङ्मयीन चळवळी

इ. माध्यम संस्कृतीचा अभ्यास : वृत्तपत्रे, नियतकालिके, आकाशवाणी, दूरचित्रवाणी, सोशल नेटवर्क, लोककला

ई. सांस्कृतिक चिन्हव्यवस्था (चिन्हे, प्रतीके, मिथके)

उ. सांस्कृतिक धारणा : नीतिकल्पना, सौंदर्यकल्पना, शुद्धाशुद्धाच्या कल्पना

ऊ. अभिरूची व वाचनसंस्कृती

घटक: ४ साहित्य आणि मानसशास्त्र

अ. मानसशास्त्र : संकल्पना व स्वरूप : मन, जाणीव–नेणीव, सामूहिक अबोध मन, व्यक्तिमत्त्व

आ. आधुनिक मानसशास्त्रातील सिद्धांत व संकल्पनांचे साहित्याभ्यासातील उपयोजन

- सिग्मंड फ्रॉइडचे मनोविश्लेषणशास्त्र व साहित्याच्या निर्मितिप्रक्रियेचा अभ्यास; दमन, उन्नयन, प्रक्षेपण, बचावतंत्र विस्मृती, स्वप्नकृती, स्थानांतरण, संक्षिप्तीकरण, विस्तृतीकरण, जाणीव–नेणीवेतील इच्छा व प्रेरणा, स्वप्न इत्यादी मानसशास्त्रीय संकल्पनांची प्राथमिक ओळख
- प्रतिभा, स्फूर्ती, संज्ञाप्रवाह, कल्पनासाहचर्य, फँटसी, आवर्तकबंध (Motifs), स्वप्ने–दिवास्वप्ने–स्मृतिप्रतिमा, चिन्हे, प्रतीके, संज्ञाप्रवाह इत्यादी संकल्पनांचे मानसशास्त्रीय व साहित्यशास्त्रीय आकलन.
- मनोविकृती, छिन्नमनस्कता, द्विध्रुवात्मकता, शैशववृत्ती, तृष्णा यांचे मानसशास्त्रीय समीक्षेतील उपयोजन

इ. कार्ल युंगची सामूहिक अबोध मनाची संकल्पना व साहित्यातील आदिबंध : (मातेचा आदिबंध, गुरूचा आदिबंध, प्रवासाचा आदिबंध, विदूषकाचा आदिबंध)

ई. साहित्याच्या आस्वादप्रक्रियेचा मानसशास्त्रीय अभ्यास : सौंदर्यभावना, भारतीय रसविचाराचे मानसशास्त्रीय आकलन, आय. ए. रिचर्डसची भावसंतुलनाची संकल्पना, वाचक–प्रतिसाद सिद्धांत, साहित्यिक संज्ञामीमांसा (Phenomenology)

घटकः ५ साहित्य आणि तत्त्वज्ञान

अ. भारतीय दर्शनशास्त्र आणि भारतीय साहित्यशास्त्र यांच्यातील अनुबंध

आ. पंथ–संप्रदायाचे तत्त्वज्ञान आणि मराठी साहित्य

(बौद्ध, जैन, वीरशैव–लिंगायत, महानुभाव, वारकरी, सुफी, ख्रिस्ती तत्त्वज्ञानाचा मराठी साहित्यावरील प्रभाव)

इ. आधुनिक भारतीय तत्त्वज्ञानातील प्रवाह आणि मराठी साहित्य : पौर्वात्यवाद, प्रार्थना समाज, सत्यशोधक समाज, मुस्लीम सत्यशोधक समाज, गांधीवाद, आंबेडकरवाद, नवमानवतावाद, देशीवाद

ई. आधुनिक विदेशी तत्त्वज्ञानाचा मराठी साहित्यावरील प्रभाव : विवेकवाद, आधुनिकवाद, मार्क्सवाद, अस्तित्ववाद, स्त्रीवाद, वि–रचनावाद, पर्यावरणवाद, वसाहतवाद व उत्तरवसाहतवाद, जागतिकीकरण व उदारीकरण

उ. लेखकाचा अंत, इतिहासाचा अंत, तत्त्वज्ञानाचा अंत इत्यादी, 'अंत' संकल्पना आणि साहित्यमीमांसा

संदर्भग्रंथः

१. साहित्य सिद्धांत : रेने वेलेक आणि ऑस्टिन वॉरन, अनु. स. गं. मालशे, म. रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई

२. समीक्षामीमांसा (सिद्धांतन आणि समीक्षण) : गंगाधर पाटील, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई

३. आधुनिक समीक्षा सिद्धांत : मिलिंद मालशे, अशोक जोशी, मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ,मौज प्रकाशन गृह, मुंबई

४. सायबर–संस्कृती : रमेश नारायण वरखेडे, इन्स्टिट्यूट ऑफ नॉलेज इंजिनिअरिंग, नाशिक

५. साहित्यविमर्श : रमेश नारायण वरखेडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद

६. रसविमर्श : के. ना. वाटवे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे

७. भारतीय साहित्यशास्त्र : ग. त्र्यं. देशपांडे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई

८. पाश्चात्त्य साहित्यशास्त्र : सिद्धांत आणि संकल्पना, निर्भय प्रकाशन, पुणे

९. स्त्रीवादी समीक्षा : संकल्पना व उपयोजन, मंगला वरखेडे, का. स. वाणी मराठी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे

१०. स्त्रीयांची नवकथा : वाटा आणि वळणे, मंगला वरखेडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद

११. साहित्याचे नवीन भाषा तत्त्वज्ञान : वि. ना. ढवळे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे

१२. साहित्याचे तत्त्वज्ञान : वि. ना. ढवळे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे

१३. आपले विचारविश्व : के. रं. शिरवाडकर, राजहंस प्रकाशन, पुणे

१४. विचारवेध भाग १ ते ३ (पाश्चात्त्य संस्कृतीमधील महान आणि महत्त्वाच्या संकल्पना) : विजय जोशी,ग्रंथाली,मुंबई

१५. पाश्चात्त्य तत्त्वज्ञानाची कहानी : विल ड्युरांट, अनु. साने गुरुजी, चेतश्री प्रकाशन, अमळनेर

१६. लेखसंग्रह : तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे

१७. विचार सौंदर्य : वा. म. जोशी, स्वस्तिक पब्लिशिंग हाऊस, मुंबई

१८. वामन मल्हार आणि विचारसौंदर्य : प्रभाकर पाध्ये, मुंबई मराठी साहित्य संघ, मुंबई

१९. मार्क्सवादी साहित्यविचार : के. रं. शिरवाडकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे

२०. लोकायत : स. रा. गाडगीळ, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई

२१. परिवर्तन विचार : वसंत पळशीकर, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई

२२. समाजविमर्श : भा. ल. भोळे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई

२३. साहित्यवेध : के. रं. शिरवाडकर, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
२४. समीक्षेची नवी रूपे : गंगाधर पाटील, मॅजेस्टिक प्रकाशन, पुणे
२५. सौंदर्यमीमांसा : रा. भा. पाटणकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे
२६. टीकास्वयंवर : भालचंद्र नेमाडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद
२७. आभास आणि वास्तवता : ख्रिस्तोपर कॉडवेल, अनु. गार्गी सरदेसाई, म. रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई
२८. काव्ये आणि विज्ञाने : आय. ए. रिचर्डस, अनु. रा. भि. जोशी, म. रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई
२९. रिचर्डस्‌ची कलामीमांसा : नरहर कुरुंदकर, शिवाजी गऊळकर, मराठवाडा साहित्य परिषद, औरंगाबाद
३०. स्मृतिभ्रंशानंतर : भारतीय साहित्यसमीक्षेची परंपरा आणि तिच्यातील परिवर्तन : गणेश देवी, अनु. म. सु. पाटील, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
३१. शासन, साहित्यिक आणि बांधिलकी : दुर्गा भागवत, देशमुख आणि कं., पुणे
३२. साहित्य : निर्मिती व समीक्षा : दि. के. बेडेकर, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई
३३. मराठी कादंबरी : समाजशास्त्रीय समीक्षा : रवींद्र ठाकूर, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
३४. समाजभाषाविज्ञान आणि मराठी कादंबरी : नंदकुमार मोरे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
३५. सिसिफस आणि बेलाक्वा : विलास सारंग, प्रास प्रकाशन, मुंबई
३६. वाङ्मयीन संस्कृती व सामाजिक वास्तव : विलास सारंग, मौज प्रकाशन, मुंबई
३७. मॅनहोलमधला माणूस : मराठी वाङ्मय, समाज व जातिवास्तव : विलास सारंग, मौज प्रकाशन, मुंबई
३८. संस्कृती : इरावती कर्वे, देशमुख आणि कं., पुणे
३९. भारताची राष्ट्रीय संस्कृती : एस. आबिद हुसैन, अनु. प्रकाश देशपांडे केजकर, नॅशनल बुक ट्रस्ट, दिल्ली
४०. भारतीय संस्कृती : साने गुरुजी, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे
४१. मराठी संस्कृती : काही समस्या : शं. बा. जोशी, व्हीनस प्रकाशन, पुणे
४२. मराठी लोकांची संस्कृती : इरावती कर्वे, देशमुख आणि कं., पुणे
४३. आमची संस्कृती : इरावती कर्वे, देशमुख आणि कं., पुणे
४४. साहित्य, समाज व संस्कृती : के. रं. शिरवाडकर
४५. वाङ्मयीन संस्कृती : सुधीर रसाळ, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई
४६. संस्कृतिसंचित : दुर्गा भागवत, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई
४७. संस्कृतिसंगम : फ्लोरा सॅम्युएल, ग्रंथाली प्रकाशन, मुंबई
४८. संस्कृतिसंगम : द. के. केळकर, मनोहर ग्रंथमाला, पुणे
४९. समाजशास्त्रीय विचारातील प्रमुख प्रवाह : रेमंड ऑस, अनु. हेमकांत बलकुंदी, म. रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई
५०. भारतीय समाजशास्त्र : श्रीधर व्यंकटेश केतकर, वरदा प्रकाशन, पुणे
५१. गाव–गाडा : त्रिंबक नारायण आत्रे, आर्यभूषण छापखाना, पुणे
५२. कोसळता गावगाडा : उल्का महाजन, शतर प्रकाशन, मुंबई
५३. गावगाडा (शताब्दी आवृत्ती) : (संपा.) द. दि. पुंडे, राजहंस प्रकाशन, मुंबई
५४. प्रार्थना समाजाचा इतिहास (लेखक बा. गो. वैद्य) : (संपा.) राज दीक्षित, एशियाटिक सोसायटी, मुंबई
५५. संकल्पनांचे विश्व आणि सामाजिक वास्तव : द. ना. धनागरे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
५६. भारतीय दलित समाज : सुखदेव थोरात, सेज प्रकाशन, दिल्ली
५७. सामाजिक परिवर्तन : चिकित्सा आणि भवितव्य (भा. शं. भणगे गौरवग्रंथ) : शरद जावडेकर, वसुधा जोशी (संपा.) सुगावा प्रकाशन, पुणे

५८. दाक्षिणात्य साहित्य संस्कृतीचा मराठीशी अनुबंध : माणिक धनपलवार, राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई

५९. सीमाभागातील लोकसाहित्य : सुमन पाटील, गोदावरी प्रकाशन, औरंगाबाद

६०. महात्मा फुले : साहित्य आणि चळवळ : (संपा.) हरी नरके, महात्मा फुले, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि राजर्षी शाहू महाराज चरित्र साधने प्रकाशन समिती, मुंबई

६१. सत्यशोधकीय नियतकालिके : अरुण शिंदे, कृष्णा संशोधन व विकास अकादमी, मंगलवेढा

६२. राजवाडे लेखसंग्रह : (संपा.) लक्ष्मणशास्त्री जोशी, साहित्य अकादमी, नवी दिल्ली

६१. गांधीवाद : शं. द. जावडेकर, य. गो. जोशी, पुणे

६२. आधुनिक भारत : शं. द. जावडेकर, सुलभ राष्ट्रीय ग्रंथमाला, पुणे

६३. अपूर्ण क्रांती : रा. भा. पाटणकर, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई

६४. गांधीवाद आणि आधुनिक मराठी साहित्य : द. दि. पुंडे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे

६५. वासाहतिक समाजातील सांस्कृतिक बंड : गेल ऑमव्हेट, सुगावा प्रकाशन, पुणे

६६. मुंबईचे वर्णन : गोविंद नारायण माडगावकर, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद

६७. अर्धी मुंबई : सुहास कुलकर्णी (संपा.) युनिक फीचर्स, पुणे

६८. कोल्हापूर दर्शन : ग. रं. भिडे, पु. ल. देशपांडे (संपा.) इंटरनॅशनल पब्लिशिंग सर्व्हिस, पुणे

६९. महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक इतिहास : शं. दा. पेंडसे, सुविचार प्रकाशन, पुणे

७०. सांस्कृतिक महाराष्ट्र १९६०–२०१० भाग १ व २ : मधु मंगेश कर्णिक (संपा.) म.रा.साहित्य आणि संस्कृती मंडळ,मुंबई

७१. महाराष्ट्र संस्कृती : घडण आणि विकास : ह. श्री. शेणोलीकर, प्र. ना. देशपांडे, मोघे प्रकाशन, पुणे

७२. महाराष्ट्र संस्कृती : पु. ग. सहस्रबुद्धे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे

७३. एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्राची सामाजिक पुनर्घटना : रा. शं. वाळिंबे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे

७४. एकोणिसाव्या शतकातील सामाजिक–सांस्कृतिक स्थित्यंतरांचा इतिहास : रमेश नारायण वरखेडे, म.रा.साहित्य आणि संस्कृती मंडळ,मुंबई

७५. मराठी वाङ्मयाभिरुचीचे विहंगमावलोकन : रा. श्री. जोग, व्हीनस प्रकाशन, पुणे

७६. महाराष्ट्रीयांचे काव्यपरीक्षण : श्री. व्यं. केतकर, व्हीनस प्रकाशन, पुणे

७७. मराठी–कन्नड सांस्कृतिक संबंध : शोभा नाईक, दर्या प्रकाशन, पुणे

७८. पुराणकथा आणि वास्तवता : डी. डी. कोसंबी, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई

७९. आधुनिक मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : गो. म. कुलकर्णी, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे

८०. मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : सदा कऱ्हाडे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई

८१. The Remembered Village : M. N. Srinivas, Oxford University Press, Delhi

८२. The Sociology of Cuture : Reymondd Williams, The University of Chicago Press,Chicago

८३. Culture and Society : Raymond Williams, Harper & Row Publishers, New York

८४. The Country and The City : Raymond Williams, Oxford University Press, New York

८५. Civilization and Its Discontents : Sigmund Freud, W. W. Norton & Co., New York

८६. Social Change in Modern India : M. N. Srinivas, Orient BlackSwan, Hyderabad

८७. The Clash of Civilizations and The Remaking of World Order : Samuel P. Huntington, Simon & Schuster, New York

८८. Freedom and Culture : Bharat Vidya Bhavan, Mumbai

८९. Subaltern Studies : Shaid Amin and Dipesh Chakrabarty (Ed.) Oxford University Press, New Delhi
९०. The Moral Foundations of Social Institutions : A Philosophical Studies : Seumas Miller, Cambridge University Press, New York
९१. Science, Technology and Social Change : S. D. Agashe (Ed.) University of Bombay, Mumbai
९२. The World is Flat (A Brief History of the Twenty-First Century) : Thomas L. Friedman, Vancouver : Douglas & Melntyre.

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (पेपर क्र. २) Pattern of Question Paper (For paper No. 2)		
प्रश्न १	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्पासह)	२५ गुण
प्रश्न २	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्पासह)	२५ गुण
प्रश्न ३	लघूत्तरी प्रश्न (पाच पैकी तीन)	३० गुण
प्रश्न ४	टिपा लिहा (तीन पैकी दोन)	२० गुण

अभ्यासपत्रिका क्र. ३ : (ऐच्छिक)

अ) मध्ययुगीन मराठी साहित्य : प्रेरणा व स्वरूप

घटकः १ बाराव्या शतकातील महाराष्ट्र

अ. महाराष्ट्र – भूप्रदेश, व्याप्ती, रचना, समूह–संवेदनस्वभाव, भाषा, परंपरा–इतिहास

आ. सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक पार्श्वभूमी व स्थित्यंतरे

घटकः २ धर्मसंप्रदाय आणि मराठी वाङ्मय

अ. धर्मसंप्रदायांचा उदय, वाटचाल व त्यांचे वाङ्मय

आ. नाथ, महानुभाव, वारकरी, दत्त, नागेश, मुस्लीम संप्रदायांचे वाङ्मय, तत्त्वज्ञान आणि जीवनदृष्टी

घटकः ३ मध्ययुगीन पद्य : प्रेरणा, स्वरूप व आविष्कार

अ. पोथ्या आ. हस्तलिखिते इ. अभंग ई. ओवी उ. भारुडे

घटकः ४ मध्ययुगीन मराठी गद्य : प्रेरणा, स्वरूप व व्याप्ती

अ. मध्ययुगीन मराठी गद्य : प्रेरणा, धर्म, लिपी, भाषा दृष्टिकोण

आ. बखर : प्रेरणा, व्याप्ती व बखरींचे राजकीय, सांस्कृतिक स्वरूप आणि महत्त्व

घटकः ५ पंडिती व शाहिरी वाङ्मय

अ. पंडिती वाङ्मय : स्वरूप व व्याप्ती

- सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
- पंडिती वाङ्मय निर्मिती प्रेरणा व स्वरूप (मुक्तेश्वर ते मोरोपंत)
- रामायण, महाभारत, पुराणादिकादी कथा, श्रोतृवर्ग
- भाषा आविष्कार रूपे

आ. शाहिरी वाङ्मय : प्रेरणा, स्वरूप व प्रवृत्ती

- पेशवेकालीन सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक स्थिती
- शाहिरी वाङ्मयाचे आविष्कार : लावणी, पोवाडा, कटाव व फटका
- विषय स्वरूप, आशय विविधता, इतिहास कथन, सामाजिक–राजकीय जाणिवा, रंजनपरता
- आविष्कार विशेष – सादरीकरण

संदर्भग्रंथ:

१. यादवकालीन महाराष्ट्र : मु. ग. पानसे, मुंबई मराठी ग्रंथ संग्रहालय, मुंबई, १९६३
२. धर्मसंप्रदाय आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय : र. बा. मंचरकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, २०००
३. नाथसंप्रदाय – उदय व विस्तार : प्र. न. जोशी, राजीव प्रकाशन, ठाणे, १९७७
४. महानुभावांची अन्वयस्थळे : रमेश आवलगावकर, चंद्रकला प्रकाशन, पुणे, १९९६
५. वारकरी पंथाचा इतिहास : शं. वा. दांडेकर, धार्मिक वाङ्मय प्रकाशन मंडळ संस्था, आळंदी, १९६६
६. यादवकालीन मराठी भाषा : शं. गो. तुळपुळे, व्हीनस प्रकाशन, पुणे, १९७३
७. महानुभाव तत्त्वज्ञान : वि. भि. कोलते, अरुण प्रकाशन, मलकापूर, १९७५
८. महानुभाव आचारधर्म : वि. भि. कोलते, अरुण प्रकाशन, मलकापूर, १९७५
९. महानुभाव साहित्य संशोधन खंड १ : यु. म. पठाण, मराठवाडा विद्यापीठ प्रकाशन, औरंगाबाद, १९७३
१०. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ ते ३ : ल. रा. पांगारकर प्रक ाशन, १९३२
११. महाराष्ट्रीय संतमंडळाचे ऐतिहासिक कार्य : बा. र. सुंठणकर, बेळगाव, १९४८
१२. संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती : गं. बा. सरदार, म. सा. प. पुणे, १९६२
१३. संत, पंत व तंत : श्री. म. माटे, ठोकळ प्रकाशन, पुणे, १९६२
१४. प्राचीन मराठी गद्य : प्रेरणा आणि परंपरा : श्री. रं. कुलकर्णी, सिंधू पब्लिकेशन, मुंबई, १९७०
१५. गंगाजळी : रा. चिं. ढेरे, नीलकंठ प्रकाशन, पुणे, १९७२
१६. वारकरी संप्रदाय : उदय व विकास : भा. पं. बहिरट, अ. ज्ञा. भालेराव, व्हीनस प्रकाशन, पुणे, १९७२
१७. मराठी संत साहित्यावर बौद्ध धर्माचा प्रभाव : भ. वा. लोखंडे, अशोक प्रकाशन, नागपूर, १९७९
१८. आनंदाचा डोह : रा. ग. जाधव, प्राज्ञपाठशाळा मंडळ, वाई, १९७६
१९. वागर्थ : रा. ग. जाधव, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, २००२
२०. संतसाहित्य व लोकसाहित्य काही अनुबंध : रा. चिं. ढेरे, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे, १९७८
२१. वैदिक यज्ञ, मध्ययुगीन तंत्रसाधना आणि ज्ञानेश्वरप्रणीत भक्तियोग : स. रा. गाडगीळ, रामचंद्र दास्ताने आणि कंपनी, पुणे, १९७९
२२. मराठी साहित्याचे आदिबंध : उषा देशमुख, लोकवाङ्मयगृह प्रकाशन, मुंबई, १९८२
२३. रामदास : प्रतिमा आणि प्रबोध : त्र्यं. वि. सरदेशमुख, अस्मिता प्रकाशन, पुणे, १९८४
२४. सांस्कृतिक संचित : वि. रा. करंदीकर, मॅजेस्टिक प्रकाशन, मुंबई, १९८२
२५. आधुनिक मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : गो. म. कुलकर्णी, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९९४
२६. स्मृतिस्थळ : (संपा.) रमेश आवलगावकर, चंद्रकला प्रकाशन, पुणे, १९९९
२७. संतसाहित्य : काही निरीक्षणे : गो. म. कुलकर्णी, मेहता पब्लिकेशन हाऊस, पुणे, १९९४
२८. संतसाहित्य : अभ्यासाच्या काही दिशा : कल्याण काळे, रा. शं. नगरकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, १९९२
२९. मराठ्यांच्या इतिहासातील साधने : खंड ४ था (समुद्र खंडमाला), वि. का. राजवाडे इतिहास संशोधन मंडळ, धुळे
३०. तुकारामांच्या अभंगाचा चिकित्सक अभ्यास : वा. ब. पटवर्धन, साहित्य अकादमी प्रबंध, मुंबई विद्यापीठ, १९५३
३१. प्राचीन वाङ्मयाचा इतिहास : भाग १ पूर्वार्ध आणि उत्तरार्ध व भाग ४ था : अ. ना. देशपांडे, व्हीनस प्रकाशन, पुणे, १९६६
३२. धर्म आणि समाज परिवर्तन : गं. बा. सरदार, मागोवा प्रकाशन, पुणे, १९८२
३३. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड १ (संपा.) शं. गो. तुळपुळे, म. सा. प. पुणे, १९८४
३४. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड २, भाग १ आणि २ (संपा.) स. गं. मालशे, म. सा. प. पुणे, १९८२

३४. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड २, भाग १ आणि २, ३ (संपा.) स. ग. मालसे, म. सा. प. पुणे, १९८२, १९७३

३५. नरेंद्र, एकनाथ आणि सामराज यांची रुक्मिणी स्वयंवरे : एक चिकित्सक अभ्यास : रमेश आवलगावकर, चंद्रकला प्रकाशन, पुणे, १९९६

३६. श्री. ज्ञानदेव, नामदेव काळ : एक अभ्यास : (संपा.) अशोक कामत, ओमश्रीश श्री दत्तोपासक, श्री ज्ञानेश्वर महाराज संशोधन कमिटी, आळंदी, २००१

३७. संत नामदेवविषयक अभ्यास : (संपा.) अशोक कामत, सतीश बडवे, श्री ज्ञानेश्वर महाराज संशोधन कमिटी, आळंदी, २००१

३८. मांदियाळी : उषा देशमुख, माया प्रकाशन, नागपूर, २००१

३९. ज्ञानमोचक त्रैमासिकाचे अंक : (संपा.) रमेश आवलगावकर, सर्वज्ञ विद्यापीठ, श्रीरामपूर

४०. लीळाचरित्र : (संपा.) वि. भि. कोलते, म. रा. सा. सं. मंडळ, मुंबई, १९८२

४१. प्राचीन मराठी चरित्रलेखन : वसंत बोरगावकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९७८

४२. संतसाहित्याची सामाजिक आणि राष्ट्रीय कामगिरी : गं. बा. सरदार, दिल्ली डायरेक्टर पब्लिकेशन्स डिव्हीजन, दिल्ली,१९६६

४३. लोकपरंपरेतील स्त्री–प्रतिमा : प्रभाकर मांडे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे

४४. चक्रपाणी : रा. चिं. ढेरे, विश्वकर्मा साहित्यालय, पुणे, १९७०

४५. महाराष्ट्राचा देव्हारा : रा. चिं. ढेरे, विश्वकर्मा साहित्यालय, पुणे, १९७८

४६. दृष्टांतपाठ : अन्वय आणि चिकित्सा : सुहास राजनकर, ऋचा प्रकाशन, नागपूर, १९९८

४७. श्री गोविंदप्रभु विषयक साहित्य : शोध व समीक्षा : अविनाश आवलगावकर, चंद्रकला प्रकाशन, पुणे १९९६

४८. मध्ययुगीन मराठी साहित्य : एक पुनर्विचार : श्री. रं. कुलकर्णी, राजहंस प्रकाशन, पुणे, १९९५

४९. वीरशैवांचे मराठी–हिंदी वाङ्मय : एक अभ्यास : श्यामा घोणसे, शैवभारती शोध प्रतिष्ठान, वाराणसी, २००२

५०. संतसाहित्यातील सामाजिकता : तानाजी पाटील, विश्वकर्मा पब्लिकेशन, पुणे

५१. मराठी बखरीतील फार्सीचे स्वरूप : यु. म. पठाण, मराठवाडा विद्यापीठ प्रकाशन, औरंगाबाद, १९६३

५२. मराठी बखर : र. वि. हेरवाडकर, व्हीनस प्रकाशन, पुणे, १९५६

५३. मराठी बखर गद्य : गं. ब. ग्रामोपाध्ये, व्हीनस बुक स्टॉल, पुणे, १९५२

५४. पारंपरिक मराठी तमाशा आणि आधुनिक वगनाट्य : विश्वनाथ शिंदे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९२

५५. शाहिरी वाङ्मयाच्या धारा : विश्वनाथ शिंदे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९६

५६. पैंजण : म. ना. अदवंत, साहित्य प्रसार केंद्र, नागपूर

५७. मऱ्हाठी लावणी : म. ना. अदवंत, मौज प्रकाशन, मुंबई, १९५६

५८. मराठी शाहीर आणि शाहिरी वाङ्मय : य. न. केळकर, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे, १९७४

५९. लोकसाहित्य सिद्धांत आणि रचनाप्रकारबंध : गंगाधर मोरजे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००२

६०. साहित्यमीमांसा आणि समाजदर्शन : स. रा. गाडगीळ, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००७

‘’

अभ्यासपत्रिका क्र. ३ : (ऐच्छिक)

आ) मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी आणि आधुनिक वाङ्मय

घटक: १ साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी

- संस्कृती – समाज आणि साहित्य : अनुबंध
- भूगोल, इतिहास, सामाजिक, राजकीय परिस्थिती आणि साहित्य
- संस्कृती आणि उपसंस्कृती (होगर्ट व हॉल)
- वाङ्मयीन परंपरा आणि साहित्य

घटक: २ एकोणिसावे शतक आणि मराठी वाङ्मयाच्या प्रेरणा

- एकोणिसावे शतक आणि महाराष्ट्र
- नव्या बदलाची पार्श्वभूमी, सामाजिक चळवळ आणि महाराष्ट्र
- मुद्रणकला, वृत्तपत्रे, वसाहतवादी दृष्टिकोण, परंपरा, आधुनिकता आणि मराठी वाङ्मय

घटक: ३ एकोणिसावे शतक आणि मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप

- सांस्कृतिक परिप्रेक्ष्य
- धर्मसंप्रदाय आणि वाङ्मय : आर्य समाज, प्रार्थना समाज, ब्राह्मो समाज, सत्यशोधक समाज
- सामाजिक चळवळी आणि वाङ्मय
- वसाहतवाद, शिक्षण, भाषांतरयुग, वैचारिक व्यूह आणि वाङ्मय
- लोकहितवादी, म. फुले, आगरकर आणि टिळक यांचे लेखन

घटक: ४ विसावे शतक पूर्वार्ध : वाङ्मयाचे स्वरूप

- सामाजिक, सांस्कृतिक व राजकीय परिस्थिती
- वैचारिक प्रेरणा व प्रवृत्ती
- स्वच्छंदवाद आणि मराठी साहित्य
- राष्ट्रवाद – स्वातंत्र्य चळवळ आणि मराठी साहित्य
- म. गांधी यांचा विचारव्यूह : प्रभाव आणि वाङ्मय निर्मिती
- नवे ज्ञानव्यूह परिचय : मानसशास्त्र, मार्क्सवाद आणि वाङ्मय
- नवसाहित्य व समाजशास्त्रीय लेखन

घटक: ५ स्वातंत्र्योत्तर मराठी वाङ्मय

- स्वातंत्र्योत्तर काळ : सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक पार्श्वभूमी
- शिक्षण, बहुविस्तारीकरण आणि सामाजिक, राजकीय चळवळी
- आधुनिक मराठी वाङ्मयातील प्रवाह : ग्रामीण, दलित, आदिवासी, स्त्रीवादी
- लघुनियतकालिक चळवळ
- ग्रामीण साहित्य चळवळ आणि वाङ्मय
- दलित चळवळ आणि वाङ्मय
- भूमी – देशीयता आणि वाङ्मय

‘’

संदर्भग्रंथः

१. एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्र : (संपा.) गं. दे. खानोलकर, सा. स. सं. औरंगाबाद, १९७५

२. एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्र : एक दृष्टिक्षेप : म. श्री. दीक्षित, पुणे

३. एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्राची पुनर्घटना : रा. शं. वाळिंबे, प्रकाशक, रा. शं. वाळिंबे, पुणे, १९६२

४. महाराष्ट्र जीवन : खंड दुसरा (परंपरा, प्रगती आणि समस्या) (संपा.) गं.बा.सरदार,जोशी लोखंडे प्रकाशन,पुणे,१९६०

५. गतशतक शोधिताना : स. गं. मालशे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९८१

६. अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : सदा कऱ्हाडे, लोक वाङ्मयगृह, मुंबई, १९८१

७. महाराष्ट्राच्या सामाजिक – सांस्कृतिक स्थित्यंतराचा इतिहास, रमेश वरखेडे, म. रा. सा. आणि संस्कृती मंडळ. मुंबई

८. आधुनिकता आणि परंपरा : एकोणिसाव्याा शतकातील महाराष्ट्र : (संपा.) राजेंद्र व्होरा,प्रतिमा प्रकाशन,पुणे,२०००

९. आधुनिक भारत : आचार्य शं. द. जावडेकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९७९

१०. मराठी वाङ्मयाची अभिवृद्धी : (न्या. म. गो. रानडे यांच्या इंग्रजी लेखावरून) चि. नी. जोशी,डी. महादेव,मुंबई, १९१३

११. अर्वाचीन मराठी सारस्वतकार : व. दि. कुलकर्णी, मॅजेस्टिक प्रकाशन, मुंबई, १९७५

१२. अर्वाचीन मराठीतील खंडकाव्ये : ह. कि. तोडमल, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९६३

१३. आजकालचे साहित्यिक : गंगाधर पाटील, उत्कर्ष, १९८०

१४. आणि म्हणूनच : चंद्रकांत पाटील, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९८८

१५. आधुनिक मराठी कवयित्रींची कविता : रा. ग. जाधव, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९६.

१६. आधुनिक मराठी कविता – काही रूपे : काही रंग : गो. म. कुलकर्णी

१७. आधुनिक मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : गो. म. कुलकर्णी, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९९२

१८. कला आणि मानव : बा. सी. मर्ढेकर (भाषांतर–रा. भि. जोशी)

१९. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि शोध : नागनाथ कोत्तापल्ले, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे

२०. टीकास्वयंवर : भालचंद्र नेमाडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद, १९९०

२१. दलित साहित्य : वेदना आणि विद्रोह : भालचंद्र फडके, श्री विद्या प्रकाशन, पुणे

२२. ग्रामीण साहित्य : आस्वाद आणि आकलन : महेश खरात, कैलाश पब्लिकेशन, औरंगाबाद

२३. जगी ऐसा बाप व्हावा : संदर्भ आणि समीक्षा : (संपा.) महेश खरात, संस्कृती प्रकाशन, ठाणे

२४. परंपरा आणि नवता : गो. वि. करंदीकर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई

२५. पर्यावरण, प्रबोधन आणि साहित्य : रा. ग. जाधव

२६. प्रवाह आणि प्रतिक्रिया : रवींद्र ठाकूर, स्वरूप प्रकाशन, पुणे

२७. मराठी कथा : उद्‌गम आणि विकास : इंदुमती शेवडे

२८. मराठी कथा : रूप आणि परिसर : म. द. हातकणंगलेकर

२९. मार्क्सवादी साहित्यविचार : केशव शिरवाडकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे

३०. मराठी रोमँटिक काव्यप्रतिभा : रमेश तेंडुलकर

३१. ललित साहित्यातील आकृतिबंधाची जडणघडण : मधू कुलकर्णी, शुभदा–सारस्वत प्रकाशन, पुणे

३२. वाङ्मयीन निबंधलेखन : रा. ग. जाधव, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे

३३. शैलीमीमांसा सिद्धांत आणि उपयोजन : दिलीप धोंडगे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर

३४. समीक्षेची नवे रूपे : गंगाधर पाटील, मॅजेस्टिक प्रकाशन, मुंबई

३५. समीक्षेतील नव्या संकल्पना : (संपा.) मनोहर जाधव, स्वरूप प्रकाशन, पुणे
३६. १९६० नंतरची सामाजिक स्थिती आणि साहित्यातील नवे प्रवाह : आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
३७. कथाकार विभावरी शिरूरकर : उदय जाधव, तन्वी प्रकाशन, सातारा
३८. ग्रामीण साहित्य चळवळ आणि आम्ही : वासुदेव मुलाटे, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
३९. मराठी साहित्य अवकाशातील संदर्भ (प्राचार्य डॉ. प्रकाश कुंभार गौरव ग्रंथ) : (संपा.) मोहन पाटील, प्रारुप पब्लिकेशन्स, कोल्हापूर, २०१७
४०. साहित्याचे संदर्भ : हरिश्चंद्र थोरात, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, २००५
४१. साहित्य : लोक, ग्रामीण आणि दलित (खंड १ व २) : म. सु. पगारे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे, १९९७
४२. १९६० नंतरची सामाजिक स्थिती आणि साहित्यातील नवे प्रवाह : आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
४३. ग्रामीण साहित्य आणि संस्कृती : मोहन पाटील, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, २००२
४४. कथाप्रवाह : मूल्य आणि स्वरूप (संपा.) गजानन बनसोड, शब्दजा प्रकाशन, अमरावती, २०१७
४५. साहित्यानुभूती : शशिकांत लोखंडे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, २०१२
४६. आधुनिक मराठी साहित्य आणि सामाजिकता : (संपा.) मृणालिनी शहा, विद्यागौरी टिळक, पद्मगंधा, पुणे,२००७
४७. साहित्य, समाज आणि संस्कृती : दिगंबर पाध्ये, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, १९९८
४८. मराठी साहित्य : इतिहास आणि सांस्कृती : वसंत आबाजी डहाके, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००५
४९. वाङ्मयीन चर्चा आणि चिकित्सा : बाळकृष्ण कवठेकर, नवसाहित्य प्रकाशन, बेळगांव, १९७८
५०. मराठी साहित्य : आकलन आणि आस्वाद : विश्वनाथ शिंदे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २०१७
५१. आदिवासी मराठी साहित्य : स्वरूप आणि समस्या : (संपा.) प्रमोद मुनघाटे, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
५२. आदिवासी मराठी साहित्य : एक अभ्यास : ज्ञानेश्वर वाल्हेकर, स्वरूप प्रकाशन, पुणे
५३. आदिवासी साहित्य : दिशा आणि दर्शन : विनायक तुमराम, स्वरूप प्रकाशन, पुणे
५४. दलित चळवळ आणि साहित्य : कृष्णा किरवले, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९६
५५. स्त्रीवाद आणि मराठी साहित्य : (संपा.) शिवाजी होडगे, स्वच्छंद प्रकाशन, कोल्हापूर, २०१७
५६. संदर्भासहित स्त्रीवाद : वंदना भागवत, अनिल सपकाळ, गीताली वि. मं., शब्द पब्लिकेशन, मुंबई, २०१४

अभ्यासपत्रिका क्र. ३ : (ऐच्छिक)
इ) ललितकला व साहित्य

घटक: १ कलास्वरूपशास्त्र

१. कला व साहित्याची व्याख्या, ललितकला व उपयोजित कला, कला आणि कारागिरी, कलानिर्मितीच्या प्रेरणा आणि प्रवृत्ती, रंजक कलांचे स्वरूप व लाभ, कला आणि कल्पकता, कलावंत आणि समाज.

२. साहित्य व ललित कलांचा तौलनिक विचार : दृश्यकला व साहित्य; कादंबरी नाटक व चित्रपट : पटकथा, स्टोरी-बोर्ड, कथेची भाषा व चित्रपटाची भाषा, नाटकातील संवाद आणि पटकथेतील संवाद, माध्यमांतर

३. कलांची भाषा व शैली विचार : गॉथिक आणि बरोक शैली. 'पोत' संकल्पना, चिन्हे आणि प्रतीके, अलंकार व प्रतिमा

४. कलास्वाद व अभिरुची : आस्वादप्रक्रिया व रस संकल्पना; श्लील-अश्लील व ग्राम्यता यासंबधीच्या धारणा, कला, नीती व सेन्सॉरशिपची प्रस्तुतता, विनोद आणि अभिरुची इ.

५. साहित्य व कलांतील विविध संप्रदाय (अभिजातवाद, स्वच्छंदवाद, वास्तववाद, अतिवास्तववाद, अस्तित्ववाद इत्यादी)

घटक: २ संगीत आणि नृत्य

१. संगीत : माध्यमविचार, गायन आणि वादन (राग व ताल; शब्दप्रधान गायकी व स्वरप्रधान गायकी; पदे व चाली, सांगीतिक वाद्ये : वीणा, बासरी, हार्मोनियम, तबला, सनई, संतूर, लोकवाद्ये : ढोलकी, मृदंग, टाळ, डफ, तुणतुणे, तारपा इत्यादी) संगीतातील छंद, जाती, वृत्त

२. शास्त्रीय संगीत, लोकप्रिय संगीत (नाट्यगीते, भावगीते, गझल, कव्वाली, चित्रपट संगीत, रिमिक्स रचना) वाद्यवृंद, लोकसंगीत.

३. संगीताची घराणी व गायन परंपरा, धर्म व संगीत, जनसंस्कृती आणि संगीत, सायबर संस्कृती आणि संगीत.

४. नृत्यकला : माध्यमविचार, स्वरूप व प्रकार (कथ्थक, भरतनाट्यम, लावणी इत्यादी) नृत्याची सांगीतिक संदर्भ चौकट व दर्शनशैली

घटक: ३ नाटक व रंगभूमी :

१. नाटक : संहिता आणि प्रयोग; रंगभूमीचा माध्यमविचार व नाट्यतंत्र (संवाद; नेपथ्य; अभिनय; आंगिक; वाचिक, सात्त्विक, आहार्य; संगीत) भारतीय व पाश्चिमात्य नाट्यशास्त्र

२. नाट्यप्रकार : लोकनाट्य-वग व तमाशा, ललित, दशावतार, दंडार इ. विधिनाट्ये;
आधुनिक नाट्यप्रकार : ऑपेरा, सुखात्मिका, शोकात्मिका, मेलोड्रामा (अतिनाट्य), प्रहसन, एकांकिका, नाट्यछटा, एकपात्री प्रयोग, बालनाट्य इ.

३. मराठी नाटक व रंगभूमीचा संक्षिप्त आढावा (बुकिश नाटके, संगीत रंगभूमी, फार्स, वास्तवप्रेरित नाटके, कामगार रंगभूमी, व्यावसायिक व प्रायोगिक रंगभूमी, लोकरंगभूमी व लोकनाट्य, नाटकमंडळींची कामगिरी)

४. नाटकाचे सौंदर्यशास्त्र व समीक्षा : नाटक व इतर ललित कला; नाटक व कांदबरी; वास्तववादी, सौंदर्यवादी, अतिवास्तववादी व व्यस्ततावादी नाटके, न-नाट्य संकल्पना; नाट्यपरीक्षण : संहिता आणि प्रयोग.

घटक: ४ चित्रपट, आकाशवाणी व दूरचित्रवाणी :

१. चित्रपट : माध्यम व भाषा (चलच्चित्र प्रतिमांची संरचना, ध्वनिसंयोजन, काळ व अवकाश, कथानक, संवाद, नेपथ्य, चित्रपटाची परिभाषा) चित्रपट व इतर कलाप्रकार (रंगभूमी, कादंबरी आणि चित्रपट)

२. चित्रपटाचे सौंदर्यशास्त्र : कलात्मक व लोकप्रिय चित्रपट; चित्रपटातील स्वच्छंदतावाद, वास्तववाद, अतिवास्तववाद, अभिव्यक्तिवाद; चित्रपटाचे रसग्रहण व समीक्षा
३. मराठी चित्रपटाची वाटचाल आणि त्यातील प्रयोगशीलता (मूकपटापासून बोलपटाकडे, कृष्णधवल चित्रपटांपासून रंगीत चित्रपटांपर्यंत, कोल्हापूरची चित्रपटसृष्टी, प्रभात कंपनी व इतर चित्रपटनिर्मिती संस्थांची वाटचाल, दादासाहेब फाळके, व्ही. शांताराम, भालजी पेंढारकर, दादा कोंडके इत्यादींचे योगदान)
४. आकाशवाणी, दूरचित्रवाणी व डिजिटल कला : संगीतिका, श्रुतिका (नभोनाट्य), मालिकाकथा, माहितीपट, लघुचित्रफित

घटक ५ : चित्रकला, छायाचित्रकला व डिजिटल कला :

१. माध्यमविचार : चित्रकाराची माध्यमे, शिल्पकाराची माध्यमे, मुद्रचित्र अथवा मुद्रण प्रक्रिया, खोद–मुद्रा–मुद्रण चित्रकलेचे घटक व रचनातत्त्व व प्रकार वैशिष्ट्ये.

अ. चित्रफलक (Canvas), रेषा (Line), आकार व रूप (Shape and Form), छायाभेद (Tone), रंग (Colour), पोत (Texture), चित्राचा आशय

ब. संयोजन (Organization): पुनरावृत्ती आणि विविधता (Repetition and Variety), विरोध आणि उत्सर्जन (Contrast and Radiation), लय आणि तोल (Rhythm and Balance), श्रेणीक्रम, प्राधान्य व गौणत्व (Gradation, Dominance and Subordination), प्रमाण आणि संक्रमण (Proportion and Transition), संवाद आणि एकात्मता (Harmony and Unity).

क. रेखाचित्र (Sketch-drawing) रंगचित्रकला (Painting), जलरंगचित्र, तैलचित्र; मुद्राचित्र, (Graphics), व्यक्तिचित्र (Portrait), व्यंगचित्र, निसर्गचित्र, खोद–मुद्रा–मुद्रण (Intaglio Printing), अमूर्त चित्र (Abstract), नवचित्रकला

२. छायाचित्रकला : छायाचित्रातले घटक, स्थळ–काळ व अवकाश संकल्पना, छायाचित्रांची दृश्यभाषा व सर्जनशीलता.
३. डिजिटल कला (चित्रकाव्य–कायनेटिक पोएट्री, ॲनिमेशन नाटुकले, सायबर खेळ, सायबर चित्रकला, वेबसेरिज, कॅलिओग्रॉफी)
४. वास्तु–शिल्प कला : वास्तुकलेचे घटक (भिंत, खांब, दरवाजा, छप्पर, अंतरांगण, झरोका), वास्तुकलेचे रूपसौंदर्य (प्रकाश व शांतता, परिसराभिमुखता, चित्रकला व वास्तुकला), वास्तुकलेचे प्रकार (मंदिरे, किल्ले व ऐतिहासिक वास्तु; आदिवासी झोपड्या, ग्रामीण वास्तु, वाडा, हवेल्या, औद्योगिक संस्कृतीतील नागर वास्तु इत्यादी.)

संदर्भसूची :

१. कला म्हणजे काय? : साने गुरूजी (टॉलस्टॉयच्या What is Art या निबंधाचा भावानुवाद) : कर्नाटक प्रकाशन संस्था, पुणे.
२. कलेची मूलतत्त्वे : आर.जी.कॉलिंगवुड, अनुवाद : स.गं. मालशे, म.रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
३. सौंदर्य आणि साहित्य : बा. सी. मर्ढेकर, मौज प्रकाशनगृह, मुंबई.
४. सौंदर्यमीमांसा : रा. भा. पाटणकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
५. सौंदर्यविचार : संपादित पुस्तक, मुंबई मराठी साहित्य संघ, मुंबई.
६. भारतीय साहित्यशास्त्र : ग. त्र्यं. देशपांडे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
७. भरतमुनीचे नाट्यशास्त्र : गोदावरी केतकर, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
८. दशरूपक–विधान : भरतमुनी, अनुवाद : र.पं. कंगले, म. रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
९. रस–भाव–विचार : भरतमुनी, अनुवाद : र.पं.कंगले, म.रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
१०. पोत : द.ग. गोडसे : पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.

११. ऊर्जायन : द.ग. गोडसे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
१२. मातावळ : द.ग. गोडसे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
१३. लोकधाटी : द.ग. गोडसे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
१४. प्रतिमा, रूप आणि रंग : के. नारायण काळे, नूतन प्रकाशन, पुणे.
१५. दृक् – कला : मूलतत्त्वे आणि आस्वाद : शांतिनाथ आरवाडे, गो. य. राणे प्रकाशन, पुणे.
१६. दृश्यकला आणि साहित्य : वसंत आबाजी डहाके, लोकवाङ्मयगृह प्रकाशन, मुंबई.
१७. चित्र–वस्तुविचार : प्रभाकर बर्वे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
१८. लिओनार्दो दा विंची : झिम्गुट फॉयड्, अनुवाद : प्र. ना. परांजपे, म.रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ. मुंबई.
१९. लिओनार्दो : बहुरूपी प्रतिभावंत : दीपक घारे, मौज प्रकाशन, मुंबई.
२०. पिकॅसो : माधुरी पुरंदरे, पुरंदरे प्रकाशन, पुणे.
२१. भारतीय नाट्यप्रयोगविज्ञान : अ.म.जोशी, व्हीनस प्रकाशन, पुणे.
२२. नाटकातली चिन्हं : राजीव नाईक, संदर्भ प्रकाशन, मुंबई.
२३. खेळ नाटकाचा (एक पडदा आणि तीन घंटा) : राजीव नाईक, अक्षर प्रकाशन, मुंबई.
२४. नाट्यदर्शन : सुनील सुभेदार, मुंबई मराठी साहित्य संघ, मुंबई.
२५. मराठी रंगभूमीचा पूर्वरंग : कृ. बा. मराठे, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे.
२६. मराठी रंगभूमीचा इतिहास : श्री. ना. बनहट्टी, व्हीनस प्रकाशन, पुणे.
२७. मी पाहिलेली मराठी नाट्यसृष्टी : द. रा गोमकाळे.
२८. संगीत रंगभूमीचे सुवर्णयुग : रा. शं. वाळिंबे.
२९. रंगविमर्श : नरहर कुरूंदकर, इंद्रायणी साहित्य, पुणे.
३०. मराठी नाटक आणि रंगभूमी : वा. ल. कुलकर्णी, के. नारायण काळे, ज्ञानेश्वर नाडकर्णी, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
३१. नाटकवाल्यांचे प्रयोग : अतुल पेठे, मनोविकास प्रकाशन, पुणे.
३२. चित्रव्यूह : अरुण खोपकर, लोकवाङ्मयगृह प्रकाशन, मुंबई.
३३. चित्रपट : एक कला : विजय दीक्षित, रेणूका प्रकाशन, नाशिक.
३४. दादासाहेब फाळके (भारतीय चित्रपटसृष्टीचे जनक) बापू वाटवे, नॅशनल बुक ट्रस्ट, दिल्ली.
३५. ‘प्रभात’काल : शांताराम आठवले, व्हीनस प्रकाशन, पुणे.
३६. मराठी चित्रपटसृष्टीचा इतिहास : रेखा देशपांडे, म.रा.साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
३७. महाराष्ट्र जीवन, खंड २ रा : (संपा.) गं. बा. सरदार, जोशी आणि लोखंडे प्रकाशन, पुणे.
३८. गुरुदत्त : तीन अंकी शोकांतिका : अरुण खोपकर, राजहंस प्रकाशन, पुणे.
३९. सायबर संस्कृती :रमेश नारायण वरखेडे, इन्स्टिट्यूट ऑफ नॉलेज इंजिनिअरिंग, नाशिक.
४०. शिल्पायन : रॉय किणीकर, मनोविकास प्रकाशन, पुणे.
४१. इमारत : फिरोज रानडे, मौज प्रकाशनगृह, मुंबई.
४२. अजिंठा : राम अनंत थत्ते, अक्षरमुद्रा प्रकाशन, नाशिक.
४३. झरोका : नरेंद्र डेंगळे, ब्रेन टॉनिक प्रकाशन, नाशिक.
४४. संगीत आणि सौंदर्यशास्त्र : सुलभा ठकार, अ.भा.गंधर्व महाविद्यालय, मिरज.
४५. संगीत दर्पण : (संपा.) श्री. रं. कुलकर्णी, म. रा. साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
४६. ओवी ते लावणी : श्री. रं. कुलकर्णी, का. स. वाणी मराठी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.
४७. वाद्यवेध आणि भारतीय संगीताची मूलतत्त्वे : भास्कर चंदावरकर, राजहंस प्रकाशन, पुणे.
४८. छंदशास्त्र व संगीत : बाबूराव जोशी, अजब पुस्तकालय, कोल्हापूर.
४९. संगीतविचार : अशोक दामोदर रानडे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
५०. लोकसंगीतशास्त्र : अशोक रानडे, भारत मुद्रक आणि प्रकाशक लि., औरंगाबाद.
५१. शब्दप्रधान गायकी : यशवंत देव, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
५२. शोध : शशिकांत लोखंडे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई.
५३. आस्वादक संगीत समीक्षा : श्रीरंग संगोराम, राजहंस प्रकाशन, पुणे.

५४. गीतयात्री : माधव मोहोळकर, मौज प्रकाशनगृह, मुंबई.
५५. आचार्य अत्रे यांची चित्रपटगीते : गंगाधार महाम्बरे.
५६. माझे संगीत : रचना आणि दिग्दर्शन : केशवराव भोळे, मौज प्रकाशनगृह, मुंबई.
५७. संगीताचे महाराष्ट्रातील कार्य : वामनराव देशपांडे, म.रा.साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई.
५८. अस्ताई : केशवराव भोळे, मौज प्रकाशनगृह, मुंबई.
५९. माध्यम : एस.डी.इनामदार, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
६०. मराठी कलाभिरुची : (संपा.) वि.भा. देशपांडे, सुषमा जोगळेकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
६१. The Meaning of Art : Herbert Read, Bungay : Prnguin Books.
६२. Men and Music in Western Culture : Don C. Walter, New York : Appleton-Century-Crofts.
६२. History of Architecture: An Indigenous Perspective : M.N. Ashish Ganju (ed.)Bhopal : SPA press.

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप (पेपर क्र. ३) Pattern of Question Paper (For paper No. 3)		
प्रश्न १	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्पासह)	२० गुण
प्रश्न २	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्पासह)	२० गुण
प्रश्न ३	लघूत्तरी प्रश्न (चार पैकी दोन)	२० गुण
प्रश्न ४	टिपा लिहा (चार पैकी दोन)	२० गुण

सूचना : १. पेपर क्रमांक तीनसाठी पीएच.डी. साठी ८० गुणांची लेखी परीक्षा असेल; तर २० पैकी गुण विद्यापीठाने मान्यता दिलेल्या प्रमाणित नियतकालिक यादीतील प्रकाशित झालेल्या दोन संशोधनपर लेखांचे मूल्यमापन करून दिले जातील.

२. पेपर क्रमांक तीनसाठी एम.फिल. साठी ८० गुणांची लेखी परीक्षा असेल; १० गुणांसाठी विद्यापीठाने मान्यता दिलेल्या प्रमाणित नियतकालिक यादीतील प्रकाशित झालेल्या एक संशोधनपर लेखाचे मूल्यमापन करून दिले जाईल व उर्वरित १० गुणांसाठी मौखिक परीक्षा घेतली जाईल.